Κείμενο 1

Ο ρόλος του σχολείου στην πρόληψη των εξαρτήσεων

Η Κατερίνα Μάτσα είναι Ψυχίατρος, τ. διευθύντρια της Μονάδας Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ, του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής. Ανήκει στη γενιά των λειτουργών ψυχικής υγείας που αγωνίστηκαν ενάντια στον θεσμό του ψυχιατρικού ασύλου και συνεχίζουν να παλεύουν για μια χειραφετική Ψυχιατρική.

ΣΕΛΙΔ.: Ένα από τα θέματα που απασχολούν ιδιαίτερα τη σχολική κοινότητα, εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές, είναι η αύξηση της χρήσης ψυχοδραστικών ουσιών από τους εφήβους, κυρίως η χρήση χασίς. Ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν τους εφήβους στη δοκιμή ψυχοδραστικών ουσιών και ποιοι παράγοντες θα συντελέσουν στην συστηματική χρήση και εξάρτησή τους από αυτές;

Κ.Μ.: Οι λόγοι που μπορούν να ωθήσουν ένα παιδί στην εφηβεία να δοκιμάσει ουσίες είναι πάρα πολλοί. Είναι η περιέργεια, η αναζήτηση νέων εμπειριών, οι συναναστροφές, η μόδα – επειδή είναι πάρα πολύ "in" το να χρησιμοποιούνται ουσίες. Είναι η αίσθηση της δύναμης, της παντοδυναμίας που δίνει η ουσία, η αναζήτηση ενός αισθήματος ευφορίας που θα βγάλει το παιδί από τη θλίψη του, η αναζήτηση ενός χώρου στον οποίο να αισθάνεται ότι μπορεί να ανήκει, ενός χώρου που να είναι σε σύγκρουση με το κοινωνικό κατεστημένο. Γιατί η αμφισβήτηση του κοινωνικού κατεστημένου – και του κατεστημένου της οικογένειας επίσης – είναι ένας παράγοντας που θα κάνει ένα παιδί να στραφεί στις ουσίες.[…]

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας πως κάθε άνθρωπος, ιδιαίτερα σ' αυτήν την ηλικία της εφηβείας, είναι μια ιδιαίτερη, μια ξεχωριστή περίπτωση· και αυτή τη μοναδικότητα του καθενός θα πρέπει να την αναζητήσουμε και στον ψυχισμό του, τον τρόπο δηλαδή που αυτός λειτουργεί, αλλά και στα ελλείμματα αυτού του ψυχισμού. Γιατί οι ουσίες έρχονται να καλύψουν ελλείμματα: έλλειμμα τρυφερότητας, αγάπης, σχέσεων, επικοινωνίας, εμπιστοσύνης.

Είναι μοναχικά αυτά τα παιδιά, πάρα πολύ μοναχικά, κι αν θέλετε, πολύ απελπισμένα. Είναι η βαθειά τους απελπισία που εκφράζεται με αυτήν την κίνηση της απόγνωσης· γιατί ξέρουν πού οδηγούν οι ουσίες, ξέρουν πάρα πολύ καλά. Και έχουν δει φίλους να πεθαίνουν στο δρόμο, έχουν διαβάσει, έχουν ακούσει, δεν είναι όπως πριν κάποιες δεκαετίες που έλεγαν «δεν ήξερα που θα καταλήξω». Τώρα ξέρουν, αλλά είναι αυτό που λένε κάποιοι ψυχαναλυτές ότι ουσιαστικά είναι μια παράδοξη στρατηγική επιβίωσης. Τα παιδιά αυτά δεν αντέχουν τον εαυτό τους και τους άλλους. Δεν μπορούν να κάνουν σχέσεις. Ζουν στην απόλυτη αποξένωση. Και αυτή η αδυναμία τα κάνει να κλείνονται στον εαυτό τους σαν το σαλιγκάρι σε καιρό ξηρασίας· και αυτό τους οδηγεί σε αυτόν τον τρόπο ζωής που εντέλει οδηγεί στο θάνατο, σε ποσοστό πολύ υψηλότερο από των άλλων ανθρώπων. Κάποιοι λένε ότι έχουν 20% περισσότερες πιθανότητες να πεθάνουν πρόωρα από το γενικό πληθυσμό. Αλλά δεν το κάνουν για να πεθάνουν. Το κάνουν για να μπορέσουν να επιβιώσουν, να αντέξουν μία αβίωτη πραγματικότητα.[…]

Εκείνο που χρειάζεται κατά τη γνώμη μου – κι εδώ παίζει πάρα πολύ μεγάλο ρόλο η σχέση του εκπαιδευτικού με το παιδί – είναι το να μπορέσει το παιδί να σκεφτεί, να κατανοήσει άλλα μέσα αντιμετώπισης της πραγματικότητας, σε ένα πλαίσιο που θα του παρέχει ασφάλεια και εμπιστοσύνη. Η σχέση αυτή, αν είναι μια σχέση σεβασμού και εμπιστοσύνης, του επιτρέπει πρώτα απ' όλα να εκφραστεί. Τα παιδιά αισθάνονται ότι πνίγονται, κανείς δεν τα ακούει. Μέσα στο σπίτι κανένας δεν ακούει πια τα παιδιά, κυρίως στην ηλικία της εφηβείας. Έχουν μάθει να λειτουργούν με το κινητό και με τα διάφορα ηλεκτρονικά παιχνίδια και είναι κλεισμένα σε έναν κόσμο τελείως

Δρ Πολύβιος Πρόδρομος, Φιλολογος

φανταστικό, όχι στον πραγματικό. Δεν λειτουργούν στον πραγματικό κόσμο. Στο βαθμό που μια πραγματική επικοινωνία αποκαθίσταται, τους ανοίγει παράθυρα στον κόσμο. Και πιστεύω ότι αυτό είναι το ζητούμενο στη σημερινή εποχή.[…]

ΣΕΛΙΔ.: Υπάρχουν, κατά τη γνώμη σας, ενέργειες που θα μπορούσε να κάνει το σχολείο στο θέμα της πρόληψης; και αν ναι, ποιες είναι αυτές; Κάποιοι υποστηρίζουν πως το σχολείο δεν μπορεί να κάνει τίποτα για αυτό και πως αυτό είναι ζήτημα των ειδικών, των ψυχολόγων.

Κ.Μ.: Εγώ θα έλεγα γενικά ότι αυτό που χρειάζεται είναι οι καθηγητές να αναπτύξουν τέτοιες σχέσεις με τους μαθητές – σχέσεις σεβασμού, εμπιστοσύνης, εκτίμησης, κατανόησης – που να τους κάνουν να αισθανθούν ότι είναι δημιουργικά άτομα. Να φέρουν στην επιφάνεια δυνατότητες που είναι αναξιοποίητες. Γιατί ένας έφηβος χρειάζεται αναγνώριση. Και δεν την παίρνει απ' την κοινωνία την αναγνώριση, ούτε από την οικογένειά του. Το πολύ-πολύ, αν είναι καλός μαθητής, να του πει κι ένα «μπράβο» η οικογένεια. Αλλά δεν του αρκεί.

Ο μέσος όρος των παιδιών αισθάνεται ότι δεν έχει καμία αξία. Η σχέση τους λοιπόν με έναν καθηγητή που τους ανοίγει δρόμους στη γνώση, στη δημιουργία – η τέχνη παίζει κι αυτή εδώ έναν πάρα πολύ μεγάλο ρόλο – τους ανοίγει ορίζοντες, τους κάνει να αισθάνονται ότι αξίζει η ζωή τους, ότι έχει νόημα. Γιατί τα παιδιά που στρέφονται στις ουσίες πιστεύουν ότι η ζωή τους δεν έχει κανένα νόημα. Το ψάχνουν κάπου απ' έξω, στις αισθήσεις που προκαλούνται, που ερεθίζονται μέσα από τη χρήση των ουσιών. Αλλά αν καταφέρει ο καθηγητής να κάνει αυτό το παιδί να δημιουργήσει, να αναπτύξει δυνατότητες, τότε αυτό δεν θα έχει κανένα λόγο να πάρει ουσίες. Περισσότερο αυτό πρέπει να κάνει και λιγότερο να του μιλήσει για τα ναρκωτικά. Οι γνώσεις για τις ουσίες, απομυθοποιώντας τες, μπορεί να αποτελούν μέρος της αγωγής υγείας. Όχι μάθημα για τα ναρκωτικά.

Εκείνο όμως στο οποίο εγώ επιμένω πάντα, είναι να μπορεί να εμπνεύσει ο καθηγητής στο παιδί όρεξη για τη ζωή, όρεξη να δημιουργήσει έναν άλλο τρόπο ζωής. Να τον ονειρευτεί, να τον οραματιστεί, να αρχίσει να δημιουργεί πάνω σ' αυτόν. Και είπα όραμα, γιατί θεωρώ ότι ένας από τους παράγοντες που κάνει τους νέους σήμερα να είναι τόσο πεσιμιστές και να φτάνουν στον μηδενισμό, είναι ότι τους λείπει το όραμα. Και λείπουν επίσης τα κοινωνικά πρότυπα, του κοινωνικού αγωνιστή, του επαναστάτη. Και αυτά τα πρότυπα δεν τα βρίσκει ούτε στην οικογένεια. Η μορφή του πατέρα είναι εντελώς απαξιωμένη, της μάνας επίσης, οι κοινωνικές ανισότητες μεγαλώνουν διαρκώς, το παιδί αισθάνεται ότι ζει σε έναν κόσμο που του στερεί τα πάντα, και πνευματικά αγαθά αλλά και υλικά. Και σήμερα ακόμα περισσότερο. Γιατί η κρίση δημιουργεί ακόμα πιο μεγάλη ανασφάλεια, δημιουργεί φόβους, οι φόβοι κυκλοφορούν, τους εσωτερικεύει το παιδί και καταλήγει να κυριευτεί απ' αυτούς.

Ο εκπαιδευτικός πρέπει λοιπόν να είναι δάσκαλος, με την έννοια του ανθρώπου που σου ανοίγει ένα δρόμο στη ζωή σου. Αυτό χρειάζεται. Ο ψυχολόγος χρειάζεται για άλλα πράγματα. Ο ψυχολόγος στο σχολείο χρειάζεται γιατί θα επισημάνει τις δυσκολίες τις ψυχολογικές, οι οποίες έχουν πάρει κάποιες διαστάσεις, οπότε σαφώς χρειάζεται βοήθεια ένα παιδί. Και αυτή τη βοήθεια δεν μπορεί να του τη δώσει ο οποιοσδήποτε. Όμως αυτό είναι άλλο πράμα.[…]

ΣΕΛΙΔ.: Θα θέλατε να πείτε δυο τελευταία λόγια στους εκπαιδευτικούς;

Κ.Μ.: Εγώ θα έλεγα στους εκπαιδευτικούς ότι, παρά τις δυσκολίες, παρά τις θυσίες που χρειάζεται να κάνουν, πρέπει να λειτουργήσουν ως δάσκαλοι, με όλη τη σημασία της λέξης. Δηλαδή πολύ ανθρώπινα. Να σταθούν δίπλα στα παιδιά, να τα

Δρ Πολύβιος Πρόδρομος, Φιλόλογος

αγκαλιάσουν και να τα κατανοήσουν. Γιατί πολλές φορές έχουμε κι εμείς σχήματα στο μυαλό μας και δεν βλέπουμε ότι η πραγματικότητα αλλάζει. Και χρειάζεται να εμβαθύνουμε στο σήμερα μέσα από τη σχέση μας με αυτά τα παιδιά, να καταλάβουμε πώς σκέφτονται μέσα στα αδιέξοδά τους, ώστε να μπορέσουμε να τα βοηθήσουμε να δουν τα πράγματα διαφορετικά.[…]

Η παραπάνω συνέντευξη (συντομευμένη για τις ανάγκες του κριτηρίου) της Ψυχιάτρου κας Κατερίνας Μάτσα(Κ.Μ.) που παραχώρησε στην εκπαιδευτικό κα Λίτσα Φρυδά, δημοσιεύθηκε στο 3ο τεύχος του Σελιδοδείκτη, Χειμώνας 2018.

Κείμενο 2

Η Τασούλα Καραϊσκάκη είναι αρθρογράφος στην εφημερίδα Η Καθημερινή, συγγραφέας και μεταφράστρια.

Εφιαλτικό παγόβουνο πίσω από το αίμα

Σπάνια έκανε πια το βαποράκι ο Παναγιώτης, δεν άντεχε το μπες-βγες στη φυλακή για μικροποσότητες, τις συλλήψεις, ήθελε μόνο την πρέζα, τη φυγή μακριά από αγωνίες, πόνους, ταπεινώσεις. Δεν έκλεβε, ζητιάνευε. Χτυπούσε τις πόρτες της γειτονιάς, μανάδες που τον γνώριζαν από παιδί και συνομήλικοι που είχαν μια κανονική ζωή πάλευαν καθημερινά με τη λογική «η ελεημοσύνη τον σκοτώνει, χρειάζεται άλλου είδους βοήθεια», και τον στήριζαν με τρόφιμα και χρήματα – η δική του μάνα δεν ήθελε να ξέρει, η αδυναμία να σηκώσει το βάρος την είχε συντρίψει. Άστεγος, ρακένδυτος, με τα πόδια γεμάτα πληγές, είχε στήσει την καβάτζα του σε παγκάκι της πλατείας. Κάθε μέρα του, η κλιμάκωση μιας βουβής κραυγής. Ένα πρωί δεν ξαναβγήκε από τα χαρτόκουτα. Ήταν 25 χρόνων.

Τον Παναγιώτη δεν τον έφαγε το λεπίδι ή η σφαίρα, αφού τα ναρκωτικά σκοτώνουν κι αλλιώς, σε ξεκαθαρίσματα για μικροχρέη ή «στραβές» στη διακίνηση, όπως ο 23χρονος στα Εξάρχεια, ο 19χρονος στο Μαρούσι, ο 20χρονος στην Πεντέλη· ήταν από τα πολλά αφανή θύματα… Ωστόσο, ούτε τα άλλα είναι λίγα, μόνο που δεν τους τρώει τόσο συχνά το μαύρο σκοτάδι. Από μαγκιά, παλικαρισμό, δίψα για περιπέτεια και εύκολα μικροκέρδη, χιλιάδες νεαροί της διπλανής πόρτας μπαίνουν στο παιχνίδι της μικροδιακίνησης που δεν τους μοιάζει στην αρχή επικίνδυνο. Μέχρι τη θανάσιμη εμπλοκή. Τότε σχίζεται η αυλαία της καθημερινότητας και μπορούμε να δούμε λίγο αυτή την κρυφή πλευρά, σε έκταση εφιαλτική.

Το τελευταίο μικρό γρανάζι μιας πολυεθνικής «βιομηχανίας» αμύθητων κερδών, υπερβολικά κερδοφόρας (η τρίτη μεγαλύτερη στον κόσμο) για να τεθεί υπό έλεγχο –500 δισ. δολάρια ο ετήσιος ναρκοτζίρος–, είναι αυτοί οι νέοι. Σε μια χώρα-σταυροδρόμι της διακίνησης και ανεξέλεγκτο πεδίο, το οποίο δεν συρρικνώνεται αισθητά από τις εξαρθρώσεις συμμοριών, τις σποραδικές εκστρατείες, τη δουλειά εθελοντών. Εν μέσω ανέξοδων υποσχέσεων ή της επίκλησης θεωριών περί ανωριμότητας της κοινωνίας. Τίποτα δεν είναι πιο δυνατό από μια ιδέα, ένα σχέδιο που έχει ωριμάσει. Μόνο που τα σχέδια στην Ελλάδα σπάνια ωριμάζουν.

Και το τελευταίο μικρό γρανάζι όλο και θα ματώνει καταλύοντας μόνο για λίγα λεπτά τις φαινομενικές ισορροπίες ανάμεσα σε αντίρροπες δυνάμεις.

Τασούλα Καραϊσκάκη, 27.04.2018, Η Καθημερινή

Κείμενο 3

Δρ Πολύβιος Πρόδρομος, Φιλολογος

Η Βασιλική Χριστούλη είναι Δικαστική Λειτουργός (Εισαγγελέας Εφετών) και μέλος του Κύκλου Ελλήνων Λογοτεχνών Δικαστών.

Ένας Ανδρέας

Φίλε Ανδρέα
Τώρα μπορούμε να κοιμόμαστε ήσυχοι.
Τα σπίτια μας δεν κινδυνεύουν πιά.
Οι τσέπες μας δεν θα αλαφρύνουν για τη δόση σου.
Κι η μάνα σου, ένα στόμα λιγότερο, ένας σταυρός λιγότερος.
Κι ας ήσουν το στερνοπαίδι της...

Όσο για σένα,
θα πάψεις να παραπαίεις
ανάμεσα σε κρατητήρια και νευρολόγους,
σε παραβιασμένα παράθυρα και αστυνομικές κλούβες,
μοναχικά βαδίζοντας στο τέλος.

Φίλε Τζίτζη,
Μας την έσκασες για τα καλά!
Εκεί που αναρωτιόμαστε πότε θα φανείς στα Εισαγγελικά γραφεία
κηδεύοντας για άλλη μία φορά τη μάνα σου για φιλοδώρημα,
μας άφησες πεσκέσι με το φευγιό σου,
μια ξεθωριασμένη ληξιαρχική πράξη θανάτου
να φιγουράρει πίσω από ένα κατηγορητήριο
τη προτεραία του δικαστηρίου σου.

Κι αντί για σένα
κάτσαμε κατηγορούμενοι **εμείς!**
Ένοχοι για όσα μπορούσαμε και δεν κάναμε,
για τα χρόνια που δεν έζησες,
για τη φωνή σου την απέλπιδα
που΄πεφτε στο κενό.
Κι εσύ από ψηλά γελάς...
γελάς...γελάς...

Βασιλική Χριστούλη, Εν αμφιβολία ποιητές, Κύκλος Ελλήνων Λογοτεχνών Ποιητών, Ανθολόγιο, τ. Β', εκδ. Ελκυστής, 2020

ΘΕΜΑ Α

Α1. Να παρουσιάσετε συνοπτικά (70-80 λέξεις) τους τρόπους με τους οποίους πρέπει να λειτουργήσουν οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να αποτρέψουν τον έφηβο μαθητή από τη χρήση ουσιών, σύμφωνα με όσα υποστηρίζει η Ψυχίατρος Κατερίνα Μάτσα (Κείμενο 1).

[Μονάδες 15]

ΘΕΜΑ Β

Β1. Να αξιολογήσετε το Κείμενο 2:
i. ως προς την επικοινωνιακή του αποτελεσματικότητα
ii. ως προς την επίδραση που μπορεί να έχει στους νέους

[Μονάδες 15]

Δρ Πολύβιος Πρόδρομος, Φιλόλογος

Β2. α. Να αξιολογήσετε τον τίτλο του Κειμένου 2 «Εφιαλτικό παγόβουνο πίσω από το αίμα»:
i. ως προς τη σχέση του με το περιεχόμενο του κειμένου
ii. ως προς την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητά του

β. Στην καταληκτική παράγραφο της δεύτερης απάντησής της («Ο εκπαιδευτικός… άλλο πράμα.», Κείμενο 1) η Ψυχίατρος Κατερίνα Μάτσα παρουσιάζεται πολύ βέβαιη για τις απόψεις της. Με ποιες γλωσσικές επιλογές, λέξεις ή φράσεις, αρκούν τρεις, δείχνει τη βεβαιότητά της; Συμμερίζεστε την άποψή της;

[Μονάδες 15]

Β3. Σε ποια σημεία συγκλίνουν, κατά τη γνώμη σας, τα Κείμενα 1 και 2 ως προς το προφίλ των χρηστών ουσιών; (60-80 λέξεις)

[Μονάδες 10]

ΘΕΜΑ Γ
Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σχόλιό σας για το Κείμενο 3, παρουσιάζοντας το κύριο, κατά τη γνώμη σας, θέμα του. Να συμπεριλάβετε στην απάντησή σας σχετικούς κειμενικούς δείκτες του ποιήματος και την προσωπική σας ανταπόκριση σε αυτό (150-200 λέξεις)

[Μονάδες 15]

ΘΕΜΑ Δ
Αξιοποιώντας τα Κείμενα αναφοράς να παρουσιάσετε τεκμηριωμένα, σε ένα κείμενο 350-400 λέξεων που θα δημοσιευθεί στο ιστολόγιο του σχολείου σας, δύο λόγους που, κατά τη γνώμη σας, ωθούν τους έφηβους στη χρήση ουσιών, καθώς και το ρόλο που θα έπρεπε να έχει το σχολείο στη πρόληψη των εξαρτήσεων.

[Μονάδες 30]

ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ι. Στην πιο κάτω παράγραφο του Κειμένου 1, η συνεντευξιαζόμενη Κατερίνα Μάτσα θέλει: α. να πείσει, β. να καταγγείλει, γ. να προβληματίσει. Επιλέξτε μία από τις παραπάνω επιλογές και τεκμηριώστε την απάντησή σας με αναφορές σε τρεις κειμενικούς δείκτες.

«Εκείνο όμως στο οποίο εγώ επιμένω πάντα, είναι να μπορεί να εμπνεύσει ο καθηγητής στο παιδί όρεξη για τη ζωή, όρεξη να δημιουργήσει έναν άλλο τρόπο ζωής. Να τον ονειρευτεί, να τον οραματιστεί, να αρχίσει να δημιουργεί πάνω σ' αυτόν. Και είπα όραμα, γιατί θεωρώ ότι ένας από τους παράγοντες που κάνει τους νέους σήμερα να είναι τόσο πεσιμιστές και να φτάνουν στον μηδενισμό, είναι ότι τους λείπει το όραμα. Και λείπουν επίσης τα κοινωνικά πρότυπα, του κοινωνικού αγωνιστή, του επαναστάτη. Και αυτά τα πρότυπα δεν τα βρίσκει ούτε στην οικογένεια. Η μορφή του πατέρα είναι εντελώς απαξιωμένη, της μάνας επίσης, οι κοινωνικές ανισότητες μεγαλώνουν διαρκώς, το παιδί αισθάνεται ότι ζει σε έναν κόσμο που του στερεί τα πάντα, και πνευματικά αγαθά αλλά και υλικά. Και σήμερα ακόμα περισσότερο. Γιατί η κρίση δημιουργεί ακόμα πιο μεγάλη ανασφάλεια, δημιουργεί φόβους, οι φόβοι κυκλοφορούν, τους εσωτερικεύει το παιδί και καταλήγει να κυριευτεί απ' αυτούς.»

Δρ Πολύβιος Πρόδρομος, Φιλόλογος

ΙΙ. Αν ο σκοπός της συγγραφέα του Κειμένου 2 είναι να ευαισθητοποιήσει τον/την αναγνώστη/τριά του για τον εφιάλτη των ναρκωτικών στην κοινωνία μας, με ποιους τρόπους (γλωσσικές επιλογές, εκφραστικά μέσα, κ.ά.)-αρκούν τρεις-φαίνεται ότι επιχειρεί να πετύχει το σκοπό της;

Δρ Πολύβιος Πρόδρομος, Φιλόλογος